

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

LISTRA

»Mir je rešen. Toda vsi čutimo, kako teška je cena, ki jo bratska Čehoslovaška za njegovo ohranitev doprinesa Evropi in vsemu človeštvu.
Slovenec

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

TUŽNA OBLJETNICA

9. X. 1934. — 9. X. 1938.

BLAGOPOKOJNI KRALJ
ALEKSANDAR I. UJEDINITELJ

Pred četiri godine — 9 oktobra 1934 — odjeknuli su u francuskom gradu Marseillesu strašni revolverski hici od kojih je pao jedan veliki kralj, jedan veliki državnik. U našem je sjećanju tako jasan taj tragičan dan, taj datum iz nove evropske povijesti koji znači jedan od najtežih udara za Jugoslaviju. Jer smrću Kralja Aleksandra Jugoslavija je izgubila ne samo vladara već i državnika i vojskovođu. Zato je i Njegova tragična smrt i našla na tako snažan odjek u čitavome svijetu, u svima narodima, a na najteži i najtužniji odjek našla je Njegova tragična smrt kod Njegova naroda.

Sjećamo se onih scena bola i očala pred četiri godine, kada se Njegovo mrtvo tijelo vraćalo u domovinu da bude položeno u Njegovu zadužbinu Oplenac — narod je Njegove posmrtnne ostatke dočekivao i ispraćao na koljenima. I djeca i žene i muševci i stari grcali su tada u suzama za svojim Kraljem — Kraljem Mučenikom. Velika žalost ujedinila je duše od Maribora do Djevdjellje, od Subotice do Splita — sve je bilo samo jedna bol, sve jedna velika suza.

Narod je oplakivao Kralja Ujedinitelja i svome Kralju Aleksandru nadodao je narod spontano i epitet Mučenik prozvaši Ga: Aleksandar I Ujedinitelj i Kralj Mučenik.

A Oplenac koji sakriva Njegove posmrtnne ostatke postao je mjesto hodočašća za sav narod. Ići na Oplenac i pokloniti se Njegovoj rasi, to je najveća želja svakoga Jugoslavena. Svako želi da se može pokloniti Njegovoj sjeni i u dnu duše pobožno uskliknuti:

Slava blagopokojnom Kralju Ujedinitelju Aleksandru I Mučeniku!

MÜNCHENSKI ZAKLJUČCI PRED ENGLISKIM PARLAMENTOM

Ostavka ministra mornarice Duff-Coopera

Engleski parlament sastao se 3. o. m. Prije toga je ministar mornarice Duff-Cooper dao ostavku u znak protesta protiv Münchenskog sporazuma. Na sjednici je Chamberlain branio taj sporazum i svoju politiku, a u toku govora rekao je da sa simpatijama skreće pogled na čehoslovačkom narodu koji da je svojim držanjem omogućio takovo rješenje, pa je nastavio:

»Stoga mislim da ćete se svi složiti sa mnom, ako ulmo ovog visokog doma i time našeg naroda kažem, da su Česi zaslužili naše udiviljenje i naše poštivanje zbog dostojanstva i jedinstvene discipline, koju su pokazali prema ovakvim odlukama. Mislim, da je malo nacija, koje bi bile sposobne za takvo što? (Burno klicanje u Donjem domu.)

Napadaj vodje opozicije majora Atlecea

Voda opozicije major Atleece podvrgao je kritici Münchenski sporazum i Chamberlainovu politiku. On je rekao da je ratna opasnost doduše uklonjena, ali da je svijet i anaotz tome ostao zabrinut.

Smatra da se ne može govoriti o pobjedi čovječnosti, već samo o pobjedi sile u sudetsko-njemačkom problemu. Smatra, da su Francuska i Velika Britanija, pretrpjele diplomatski poraz. Priznaje, da je Chamberlain zahvaljujući svojim ogromnim naporima, postao čovjek, koji je spasio mir, ali ja smatram, rekao je Atleece, da je on ujedno svojim radom stvorio i buduće opasnosti. Mir su spasili Česi, veli Atleece, svojim dostojanstvom i svojom disciplinom.

Traži od Chamberlaina, da izvijesti o garancijama, koje će Velika Britanija dati Čehoslovačkoj glede njezinih budućih granica. Ujedno traži obrazloženje, šta će biti s narodnim manjima, koje će se pojaviti nakon povlačenja novih granica između Njemačke i CSR. Zatim je napomenuo, da je Chamberlain u posljednje vrijeme nastupao tako, kao da je zapravo on ministar vanjskih posala. Smatra, da to može imati loših strana.

Anthony Eden govori

Na govornicu stupa bivši ministar vanjskih poslova Anthony Eden koji podvrgava kritici Münchenski sporazum, a naročito zamjerava

»Što narodi ne mogu jedan drugom slobodno da govore preko granice. Odatle priznanje samo disciplin čehoslovačke vlade, miru, dostojanstvu, okretnosti dra Beneša.

Pita, što je primoralo britansku vladu, da forsira prijedlog mirovnog sporazuma i kakve treba poduzeti korake u budućnosti da Velika Britanija više ne bi odigrala ovakvu nezgodnu ulogu. Englesko-francuski prijedlog sadržavao je, ono, što su tražili sudetski Nijemci, a Münchenski sporazum sadržaje nove koncesije. Rat je zaustavljen pod cijenu teške nepravde, koja je nanesena malom prijateljskom narodu.

Münchenski sporazum nije značio samoodređenje i kaže, da svi, ma kojem političkom taboru pripadali, morali su osjećati stanovito poniženje, kad su pročitali ovaj sporazum.

Traži da se Čehoslovačkoj odobri zajam i traži, da se evropski mir organizira tako, da u tome sudjeluju i mali narodi.

POLJSKA UZELA TJEŠIN

Okolice Tješina

Poljska vlada, nalazeći Čehoslovačku u teškoj situaciji iza Münchenskih zaključaka, stavila je ultimatum vladi u Pragu da joj se ustupi Tješin. I Prag je morao da skrštenih ruku gleda kako Poljska zaposjeda Tješin. Ulazak poljskih trupa u Tješin započeo je 2. o. m.

O tome javlja praški dopisnik beogradske »Politike« 2. o. m. sljedeće:

Veliko ogorčenje izazvano je u ovdješnjim odgovornim krugovima što je poljska vlada, i pored preporuka Münchenske konferencije, pretpostavila da na

svoju ruku vrši presiju na Čehoslovačku da bi postigla rješenje čehoslovačko-poljskog pograničnog problema. U upućenim krugovima je poznato da je posljednjih dana vršena živa izmjena nota između Praga i Varšave i da su se ovdješnji odgovorni krugovi trudili da dodje do sporazuma. Ne vodeći ni najmanje računa o teškoj i tragičnoj situaciji u kojoj se sada nalazi čehoslovački narod, poljska vlada uputila je Pragu ultimatum u kome je zahtijevala da njeni uslovi budu primljeni do danas u podne i da Čehoslovačka pristane na evakuaciju i ustupanje širokog pojasa čehoslovačkog teritorija koji se proteže od Bohumina, poznatog industrijskog grada i željezničkog čvora, pa do Jablonca. U tom kraju postoji velika željezna i kemijska industrija. Pod predsjedništvom predsjednika Republike g. dra Beneša i u prisustvu odgovornih predstavnika političkih stranaka čehoslovačka vlada je danas prije podne riješila da prihvati poljske uslove. Kao što je poznato, radi se ovdje o ukupno 81.000 Poljaka koliko ih uopće ima u Čehoslovačkoj republici. I pored opće teške situacije, vlada je morala da popusti i ovom prilikom kako ne bi remetišla obnovu države.

Iz dobro informiranih krugova saznaje se da se poljski zahtjevi odnose na čehoslovačke srezove češki Tješin i Frisat. U ova dva srezova živi ukupno 220.000 ljudi, i to 80.000 Poljaka, među njima nekoliko hiljada poljskih građana, zatim 120.000 Čehoslovaka, a ostatak su Nijemci.

ŠTA TRAZE MADŽARI

I Madžari traže dio Čehoslovačke. Pozivaju se na princip samoodređenja i na prava Krune Sv. Stepana. Mađarska vlada je, prema planju »Evening Standarda« stavila Čehoslovačkoj vladi ovaj zahtjev za razgraničenjem:

Unutar Mađarske nalazili bi se gradovi Bratislava, Njitra, Košice i Užgorod, pa bi prema tome željeznička pruga Budimpešta-Bratislava bila na mađarskom području. Osim toga mađarska vlada navodno traži zajedničku granicu s Poljskom

Pučanstvo područja, koje traži Mađarska, iznosilo bi oko milijun stanov-

nika, a na njemu živi sada 600.000 Mađara i 400.000 Slovaka. Prema jednoj informaciji istog lista, traži njemački glavni stožer, da se Bratislava pripoji Njemačkoj, jer bi inače mogla ugroziti gospodarski razvitak Beča. Taj zahtjev stavlja Njemačka navodno kao uvjet, da pristane na zajedničku poljsko-mađarsku granicu. List piše, da su ove vijesti primljene u engleskim političkim krugovima s najvećom zabrinutošću, jer bi to značilo daljnje komadanje Čehoslovačke, naročito Slovačke. To bi bila — veli isti list — veća nepravda, nego je učinjena Nijemcima i Mađarima u Versaillesu i Trianonu.

SAMOODLOČBA

Posvećamo u našem listu nekaž skromnih vrsnic Čehoslovaškomu narodu, ki prizivlja najteže preskušanje današnje Evrope. Čutimo z njimi velikansko bol, a obudruvanje njih veliko disciplinu in ljunsko prenašanje žrtve. Sjedili smo jim vse dni njihovih preskušeni, se bati za usode ljudi, ki jim je grozila težka smrt v jarkih; ball smo se razdejanja domov, ki so si jih komaž uredili, zanašli smo se na njih moč in tusaštvo in na njih prijateljstvo, dokler nismo obstali z njimi, kot prikovani, ko so na pritisk tistih, katerima so zaupali in verovali v njih pomoč, zarezali v živo in odstopili dele svoje zemlje drugim. Z njimi gledamo s prezirno na izdajalce, a z vedrim čelom v bodočnost. Čutimo z njimi, kakor so oni čutili vedno z nami ob težkih dnih, ki smo jih tudi mi imeli.

Čehoslovaška je drugi primer, ko se rešuje v Evropi manjšinsko vprašanje. Prvi primer je bilo v Posavju. Temu dejstvu moramo posvetiti par vrsnic, zlasti z ozirno na besedo, »samoodločba«, ki je ob tej priliki stala in stoji povsod na prvem mestu v svetu in na podlagi katere so celo taki, ki sami niso dovolj upravičeni k temu, zahtevali rešitev nacionalnih problemov Čehoslovaške republike.

Povojno razdelitev in razmejitev Evrope so ustvarile razne mednarodne pogodbe, pri katerih sta imeli odločilno besedo zmagovalci državi Anglija in Francija ter je torej vsa povojna zgradba plod njihovih stremeljih in načrtov. Najvažnejši nagib, ki jih je pri tem razmejitvenom delu vodil, je bil pač v prvi vrsti čim bolj potlačiti premaganec, v drugi vrsti pa zagotoviti si v novome sistemu trajen vpliv ter gospodarsko in politično skrbstvo nad državami. Pri vsem tem je bilo njih poslanstvo, ki sta si ga lastili kod demokratični in svobodoljubni državi, z zgodovino polno borb za socialne svobodine ljudstev, je krinka za katera sta se krili, kajti notranja zgradba obeh je ostala v rokah razdrta, ki gleda le na koristi ozke in maljne skupine. Položaj, ki sta si ga tako ustvarili obe ti dve veliki sili, je spravlil v neko brezkrtnost in komodnost ter v prepričanje, da sta za dolgo lahko brez skrbi. Toda to stanje, zgrajeno na samovoljni skupin, ki se niso ozirale prav nič na vsa vprašanja, ki so lekom razvoja nastala med evropskimi narodi, je čez kateri so kar pa sredi potegali meje, je trajalo le kratke čase. Ena za drugo so se pričale kazati napake, ki so jih zagrešili zmagovalci, ko so urejevali povojno Evropo in ustvarjali nov mir in novo stanje.

Eno najvažnejših vprašanj na katero se polagali je zelo malo važnosti, je bilo nacionalno vprašanje. Ne je, da so nastala že znotraj novih držav ponekod nacionalna vprašanja v celoti nerešena, ampak so nove meje, če že ne ustvarile, pa vsaj tako zelo zostrilo takozvano manjšinsko vprašanje, to je vprašanje, ki so ga ves čas odkar se je pokazalo jasno, odpravili, se ga izogibali in se ga balli, zavedajoči se, da bi rešavanje tega vprašanja ponovno na novi in pravični podlagi izzvalo težke posledice za povojno zgradbo Evrope. Res je, da bi postalo rešavanje tega vprašanja že takoj po sklepu mirovnih pogodb, nevarno, dočim bi se preje dalo v veličini primerov rešiti ugodno in pošteno za dolgo dobo. Problem je zajel tako 30 do 40 milijonov ljudi. Če bi sem všele še vse one primere, kateri si posamezni narodi že drugačne rešitve, kot pa jim jo je prinesel konec vojne, vidimo šele vse hibe, ki izvirajo iz premalnega upoštevanja nacionalnih momentov pri preurejanju Evrope po vojni.

Vse kaže, kot smo ugotovili, da so po vojni premalo upoštevali nacionalno strukturo Evrope. Premalo, toda ne popolnoma nič. Wilson je bil teden, ki je proklamiral svetsko, ko je videl položaj Evrope, načelo, v katerem je edino videl rešitev tega vprašanja v Evropi, to je načelo samoodločbe ljudstev in narodov. Samoodločba, načelo svobode, prave demokracije, saj bi šele zabježila prave meje na karti Evrope in ne samovolja par vojskovodij, ali politikov.

Takrat so narodi čakali, da se bo to načelo pričelo izvajati. Čakali so pasivno in so bili seveda prevarani.

Tedaj in se kratak čas nato, so bili vsi evropski narodi prepričani in trdno uverjeni, da je to edina, možna rešitvi in svobodi, dokler niso sile, ki so to stanje ustvarile polagoma to prvo kal vrzelo med prisenečene in nepriljavlene narode, zatire ter, zbrale v skupno fronto v borbe za hranitev ustvarjenega stanja vse, celo zastupnike razkosanih narodov in manjšin, ki se do danes v zgradbo povojne Evrope niso upali drezati in so skromno ter pošteno z večnim strahom, da se komu ne bi zamislili, zahtevali za svoje narode v tujih mejah le malo kulturne in morda tudi teritorialne avtonomije (Manjšinski kongresi). Govorili

o kakvi samoodlučbi se niso upali in tudi niso smeli.

Tako je bilo do zadnjega, ko je bil klic po samoodlučbi spet vržen v svet. Toda, dočim je prvemu klicu pred 20 leti sledilo šele kasneje razočaranje in je bil sprejet tedaj z veseljem od vseh, ker je tudi veljal za vse, je imel današnji klic čisto drug odmev in vsebino. Samoodlučba izsiljena je za močnejšega od močnejšega in z grožnjo uničive šibkega. Samoodlučba, ki ni naša vselegra odmeva in upanja med milijoni, ki si jo žele. Pravico so razdelili na odločke, čeprav so par dni pred tem proglasili, da se ta ne da deliti kot kaka stvar, ampak, da je le ona in nedeljiva (N. Chamberlain, konec septembra).

Bratska Češkoslovaška je sprejela to načelo, ki ga je tudi sama proglasila. Sprejela ga je sicer nerada, pod največjim pritiskom, od prijateljev izdana, ker je vedela da so za to zahtevali skriti drugi načrti. Pokazala pa je kljub temu s to svojo gesto, da so il temeljna človeška in človečanska načela sveta in da ih njo kršiti nikomur. Ko bi svi tako postavili kot malna Češkoslovaška, bi juri latiko topove pretopili v pluge. Plebiscit, izvalan tako, da bi se res pokazala prava žela ljudstva, bi rešil marsikake težke in umetno izdrževane nasprotstva. Vsa ta, kakor bodo v kratkem odločali ljudje sami o svoji nadaljni usodi ponokod na Češkem, bi moralo odločati tudi še ostalih 30 milijonov manjšin, zlasti pa v istih državah, ki so to pravico danes proklamirale jasno in javno, a za druge. Ž. I.

OTSTUP DRA BENEŠA

Dr. Eduard Benes

Pretsjednik Českoslovačke republike dr. Eduard Benes ostupio je. Dr. E. Benes je uputio ovo pismo pretsjedniku vlade generalu Sirovemu, koji će izvršiti i poslove pretsjednika republike do izbora novoga pretsjednika:

Gospodine predsjednice vlade! Ne pune tri godine moga predsjednikovanja završile su se događajima nedavnih dana, koji su i sudbonosni i teški i dalekosežni za našu državu. Slomili su nam dušu, srce i živce, ali nisu slomili našu vjeru i vjernost idealima našeg naroda i države, vjernost idealima čiji sam nosilac bio i kojima ostajem vjeran. Ovi historijski događaji izmijenili su gotovo osnovne uslove za daljnji razvoj naše države. Imao sam u njima svima tako velik udio, da nisam mogao ne uzvati što u novim odnosima imam učiniti ja kao pretsjednik republike. Ja sam bio izabran na ovo mjesto u okolnostima sasvim različitim nego što su danas i to nisam mogao previdjeti. I odnosi su se izmijenili tako da bi moja ličnost kao politička ličnost mogla biti eventualno zapreka novom razvoju kome se naša država mora privesti, naravno se gledajući međunarodno, a isto tako se obzirom na potrebu da se postignu dobri odnosi i suradnja s našim susjedima.

Vi ste upravo uspjeli da obrazujete vlada, koja će u novim odnosima biti vlada mira i porajka, vlada koja će svoje silie uložiti za privredni i socijalni napredak, vlada rada i preporoda. Vjerujem da će ona u ovom nastojanju uspjeti.

Smatrao sam nužnim da za sebe iz nove situacije izvadem zaključak i da od svoje dužnosti odstupim. To ne znači da ja ostavljam brod, koji se sada nalazi u oluji. To traže unutrašnji i vanjsko-politički razlozi daljnjeg zdravnog razvoja naše države i naroda. Zato predajem svoju dužnost ustavnim faktorima i molim Vas, kao predsjednika vlade, da biste prema propisima ustava učinili sve što je potrebno.

Hvala Vama i Vašim kolegama na suradnji i želim vama svima sve veći uspjeh u daljnjem radu, duboko uvjeren, da će brzo doći ljepša vremena uspjeha za novu državu i za cio čehoslovački narod. Dr. Eduard Benes.

— „Piccolo della sera“ 2 dne 30. sept. I. I. pintaša Erico Franceta Bevku „Ko se je moč oče smejal“. Prevodel jo je Umberto Urbani.

Rješenja četvorice u Münchenu

Sudetski krajevi predani Njemačkoj — Tješin uzela Poljska — Madžarska traži čak i Podkarpatsku Rusiju!

Münchenski zaključci SLUŽBENI TEKST SPORAZUMA

Sporazum zaključen izmedju Njemačke, Velike Britanije, Francuske i Italije u Münchenu, 29 rujna 1938 godine. Njemačka, Velika Britanija, Francuska i Italija imajuci u vidu sporazum, što je u nacelu već lo postignut u pogledu ustupanja sudetsko-njemačkih krajeva, sporazumje se sa se o ovim uvjetima i modalitetima ustupanja i o mjerama koje treba u vezi s tim preduzeti te izjavljuje da za svaka za sebe odgovorne za korake potrebne za izvršenje ovoga sporazuma.

1. evakuacija počinje 1. listopada.
2. Njemačka, Ujedinjena Kraljevina, Francuska i Italija saglasile su se da evakuacija ima da se završi do 10. X. I to bez uništavanja kakovih bilo postojećih uređaja s time, da će čehoslovačka vlada biti odgovorna za izvršenje evakuacije bez ikakvog oštećenja spomenutih uređaja.

3. Modalitete evakuacije utvrdit će u pojednostima međunarodni odbor, koji će sačinjavati predstavnici Njemačke, Ujedinjene Kraljevine, Francuske, Italije i Českoslovačke.

4. I. X. njemačke čete počinju po etapama da zaposjedaju krajeve naseljene pretežno Nijemcima. Četiri pojasa zemljišta obilježena na priloženoj karti bit će ovm redom posjednuta od njemačkih četa:

- 1. pojas zemljišta označen s »1« 1. i 2. oktobra.
- 2. pojas zemljišta označen s »2« 2. i 3. oktobra.
- 3. pojas zemljišta označen s »3« 3., 4. i 5. oktobra.
- 4. pojas zemljišta označen s »4« 6. i 7. oktobra.

Međunarodni odbor imat će smjesta utvrditi krajeve pretežno njemačkog karaktera ne obuhvaćene gorelijm pojasevinama, te će ih njemačke čete posjesti do 10. oktobra.

5. Međunarodni odbor predviđen u trećoj točki imat će odrediti krajeve u kojima se treba izvršiti plebiscit. Ove će krajeve sve do završetka plebiscita posjesti međunarodni jedinic. Spomenuti odbor će također propisati modalitete za izvršenje samoga plebiscita, pri čem imaju da služe kao osnovica modaliteta što su važili za plebiscit u saarskom području. Odbor će također utvrditi dan, u kome će se izvršiti plebiscit. Taj se dan ne može utvrditi kasnije, nego posljednjeg dana studenog.

6. Međunarodni odbor izvršit će definitivno utvrđivanje granica. Ovaj će odbor imati prava da preporučiti četiri sile Njemačkoj, Ujedinjenoj Kraljevini,

Francuskoj i Italiji u stanovitim izuzetnim slučajevima neznatno odstupanje od stoga etnografskog povlačenja granica onih zona, koje se ustupaju bez plebiscita.

7. Predviđa se pravo optiranja za osobe koje žele da se presle u ustupljeni kraj, odnosno za osobe, koje se žele iseliti iz ustupljenog kraja. Optiranje se mora izvršiti u roku od šest mjeseci, računajući od dana zaključenja ovoga sporazuma. Pojednost uvjeta za pvo optiranje propisat će mješoviti njemačko-čehoslovački odbor, koji će ujedno propisati i postupak za olakšanje zamjene stanovništva i prečišćavanje pitanja, koja bi nastala iz ove razmjene.

8. Českoslovačka će vlada u roku od četiri tjedna, računajući od dana zaključenja ovoga sporazuma opustiti iz sastava svojih vojnih i redarstvenih jedinica sve Sudetske Nijemce, koji žele da budu otpušteni iz tih jedinica. U istom roku čehoslovačka vlada će pustiti na slobodu zatvorenike sudetske Nijemce, koji izdržavaju kazne lišenja slobode izrečene zbog političkih djela.

Dopunska izjava

Šefovi vlada četiri sile izjavljaju, da će problem Poljske i Madžarske manje ne u Českoslovačkoj, u koliko ne bi u roku od tri mjeseca bio uređen sporazumom izmedju dotičnih vlada, biti predmet novoga sastanka šefova vlade četiri sile, prisutnih na ovom sastanku.

Prilog sporazumu

Vlada Njegovog Veličanstva, vlada Ujedinjene Kraljevine i vlada Francuske pristupile su ovom sporazumu na osnovu toga, što ostaju pri ponudi sadržanoj u 8-u 6. englesko-francuskog prijedloga od 19. IX. u pogledu međunarodne garancije novih granica čehoslovačke države protiv neizazvanog napadača.

Čim bude uređeno pitanje poljskih i madžarskih manjina u Českoslovačkoj, Njemačka i Italija dat će sa svoje strane garancije Českoslovačkoj.

Dopunska izjava

Četiri prisutna šefa vlada složili su se u tome, da će odbor predviđen danas zaključnim sporazumom sačinjavati državni tajnik njemačkog ministarstva vanjskih poslova, ambasadori Engleske, Francuske i Italije, akreditirani u Berlinu i jedan predsjednik koga imenuje čehoslovačka vlada.

Dopunska izjava

Za sva pitanja koja bi nastala iz predaje teritorija smatrat će se nadležnim međunarodni odbor.

„MOLITVA OVE VEČERI“

Karel Capek, najčiji savremeni čehoslovački prozaič, prošlogodišnji kandidat za Nobelovu nagradu, napisao je u »Lidovim Novinama« od 22 IX o. g. pjesmu u prozi pod naslovom »Molitva ove večeri«.

Bože, koji si stvorio ovu krasnu zemlju, Ti vidiš našu bol i razočaranje. Tebi ne moramo govoriti, kako nam je i kako su poginule naše glave. Ne odvrnute, jer se mi nemamo čisto da stidimo i kada nam sudbina bje žaljeznim pritlom. Ne zato što smo bili poraženi. Ne zato što nisamo ispoljili malo odvažnosti. Naš narod nije izgubio ništa od svoje časti. Izgubio je samo komad sega tijela. Mi smo kao čovjek kojega je zahvatilo zubeno kolo. Već pri prvij i najgroznijoj boli osjeća da živi. Naš narod živi i upravo od te prianke boli osjećamo kako prijačo, kako duboko živi.

Bože, koji si stvorio ovaj narod. Tebi ne moramo ništa govoriti, ali barem za sebe osamljene naše usta i naša srca pokušavaju da izraze ono što ne moramo nikada izgovriti, a to je vjeru. Vjeru u sebe same i vjeru u svoju istoriju. Vjerujemo da u istoriji usmju stali i da učemo stali na vlasti strani. Vjerujemo da je u našoj strani i u našem nastojanju, rje budućnosti, više onoga što će uzrast i povititi plod, nego na strani nasilja i privremene moći. Istina je svira nego sila, jer je trajna. Ali već u ovom teškom času moramo biti svjesni!

IZ ČASOPISOV

»Dopisnik švicarskega dnevnika »National-Zeitung« poroča iz Londona:

— Anglesko ljudstvo se upira »oper domovo, da bi moralo sprejeti »nemski mit«.

V teh dnech sem potoval po deželih. V avtu, z železnico, z avtomobil na deželi in v Londonu. Prevzet od stališča milijonskega tiska, raslikov, ki postavlja angliškim državljanom vsake dan za nužico »privrženost obliki od čehoslovački toraz markovane munitve, sem prav za prav priškoloval naš delovanje pripravljanje Chamberlainovi politiki, teudi samo kol odmev časniške propagande.

obaveze, da na tu budućnost ne smijemo čekati s rukama u krlju: Mi čemo više nego do sada raditi za svoj narod, za njegovu unutrašnju silu i jedinstvo. U koliko, budemo stvorili bolji put od svoga naroda, u koliko čemo više učiniti i za bolju istoriju.

I u našoj se sudbini odigrava svjetsko zbivanje, koje će s velikom i slavnom nužnostu napredovati i dalje. Mi se nemamo zašto da bojimo svjetskog razvika. Naprotiv, svaka nasilja je na opću ljudsku potrebu sloboda mira i jedinstva među ljudima i narodima kraljevatina. Moramo nastaviti onoga raditi samo za sebe, moramo voljeti još više svoj narod, moramo se još više ljubiti među sobom. Vjerujemo, da je i u tom, i baš u tom, naša velika mislja u svijetu: izgraditi se sebe narod u svetlom pogledu, sposoban za bolju budućnost nego je sadašnja i privremena tamna pizoda evropske povijesti.

Bože, ne molimo Te da nas osvetiš, ali Te molimo da bi svakome od nas udahnulo duh poštenja i da nikoga ne pustiš da uzaludno očajava, nego da već sada traži u čemu može biti vrjedan za buduć zadatke vječnoga naroda. Očajnika, dulk, ne trebamo. Trebamo vjere. Trebamo unutrašnju snagu. Trebamo djelotvorne ljubavi, koja će nas podobitvoreniti. Nikada neće, biti malen ovaj narod koji se ne da potolebiti u svojoj vjeri u budućnost i u radu za svoju ljepšu sutrašnjicu. Karel Capek.

ZASTO JE ČEHOSLOVAČKA PRISTALA GOVOR GENERALA SIROVOGA PREKO RADIOJA

GENERAL SIROVY

Pretsjednik vlade CSR general Sirovy održao je preko radija govor u kojem je iznio razloge zašto je CSR pristala na Münchenske zaključke. Govor glasi:

»Dobro odvažujući sve mogućnosti došli smo do zaključka, da bi naše protivljenje i s tim spojenai rat doveo čehoslovački narod do katastrofe. Mi smo odabrali mirni put, da spasimo narod. U Münchenu su 4 velevalsti odlučile bez nas i mimo naše volje o našoj državnoj suverenosti i povukle nove naše granice. Tem postupku nema primjera u povijesti. Ostali smo osamljeni među narodima.

Zato smo se odlučili da prinesemo ovu žrtvu svjetskom miru. Od sada će naša zadaća biti, da čuvamo nove svoje granice.

Osim toga je general Sirovy u svomue govoru rekao i ovo:

»Pošto je ispitala sve pojednosti odluka donesenih u Münchenu kao i okolnosti, koje su utjecale na njenu odluku, pošto je povelu računai i procuila sve lične preporuke, koje su joj dostavljene pred francuske i britanske vlade, a potpuno svjesna svoje odgovornosti pred historijom, vlada Českoslovačke republike odlučila je u punoj političkoj strasnosti, da primi mnichenske odluke čerjuri velikih sila. Vlada je to učinila svjesna, da je potrebno sačuvati naciju i da nije ni koliko moguće donijeti danas druz odnuku. Vlada Českoslovačke republike donoseći ovu odluku upućuje u isto vrijeme svijetu svoj provjed prediof ove odluke, koja je donesena na jednostran način bez njezinoga sudjelovanja.

Poslije Sirovoga govorio je general Krejči i obračunajući se vojnicima svečano je izjavio: »Vojnici! Vi ste predsjedniku republike priškolom obećali vjernost i spremnost, da čuvate granice republike. Ova se prisega ne odnosi na nove granice, koje mi nismo odredili, nego ih je većina odlučila. Pravi vojnik mora podnijeti ne samo pobjedu, nego i poraz! Ali naša vojska nije ni pobijedjena ni potučena.

A. ERISKO JAVNO MIJENJE PROTI POLJSKE

Gleda pritrzanost in nerazumnost zahtev, ki jih je stavila Poljska Českoslovaški glede Tješina, je nastala v Franciji in Angliji veliko raznemirvanje. Vzemirtili so se tudi diplomatski krogi, ki odobravajo mnichenske zaključke, po katerih naj bi Poljska in CSR skupno rešili problem 70.000 Poljakov v Tješinu. Kakor je znano Poljska zahteva od Česke 200.000 Poljakov. Strelilo, ki je vsekaror silno pretirano. Po dnevnem časopisju je to resem znano na kakšen način je postopala Poljska napram Českoslovaški, ki se jo morala vdati tudi tej sil, ker se pa zgrajena od rseh. Teča brezobzirnega uterjta ni bilo opaziti niti pri Madžarski in toliko nezadrznosti niti pri nemških zahtevih. Če pri resem temenonistimo, da je Poljska država, ki je zgrajena na manjšinah, ni torej nič čudnega, da je svetovno javno mnenje izgubilo simpatije za tisto Poljsko, ki ima 14 milijonar manjšin, katerih položaj se nikakor ne da primerjati z manjšinami v Českoslovaški. Kakor poročajo listi, so številne organizacije v Zedinjenih državah vložile protest pri Rooseveltu, da naj kaj stori v... prid 14 milijonar manjšinam na Poljskem. Ždi se, da se pripravila velika akcija po vsej Ameriki, da bi omogočila pravilno uređitev manjšinskega obranjenja v tej državi.

ČEHOSLOVAČKE RADIO EMISLJE NA HRVATSKOM JEZIKU

Čehoslovačke radiostanice v Bratislavi, Košicama i Banskoi Bistrici daju svaki dan u pola 10 sati na večer emisije na hrvatskem jeziku o događajima u Českoslovačkoj republici.

KAKO JE DOŠLO DO OSNIVANJA »SOKOLSKOG VJESNIKA HRV. SOK. ŽUPE VITEZIĆ U ISTRI«

Posljednji broj splitskog »Sokola na Jadranu« donosi iz pera urednika g. Stipe Vrdoljaka ove uspomene iz Istre: Nema dvojbe da nas je na osnivanje potakla i ta činjenica, što je slovenačka tršćanska župa počela izdavati svoj »Vestnik« pod uredništvom br. Miroslava Ambrožića, kasnijeg načelnika jugoslovenskog Sokolstva u našoj ujedinjenoj državi.

Brat Janko Jazbec, tadanji načelnik župe »Vitezići« i načelnik sok. društva u Lovranu češće je nabavčavo misao u našem užem krugu tehničara da bi i mi započeli izdavanjem sličnog župskog lista. Ja sam odmah oduselio od toga, jer nisam bio pronalčak, već stvar promatrajući stvar i kritički, iznio je sve što je govorilo za i protiv izlazenja lista: Ako se kani list izdavati treba mu osigurati trajno i redovito izlazenje, a ne da ga nakon kratkog vremena snadje sudbina kratkotrajnih listova. A da se to postigne, treba mi obezbijediti materijalnu stranu, treba nam dobre saradnike, dovoljan broj pretplatnika, u kratko treba oprezno postupati i osigurati mu trajno i nesmetano izlazenje.

Nas je ovo pametno i stvarno izlaganje privelo razmišljanju i opreznijem prosudjivanju, a se nisimo dali odvratiti od namisli da list pokrenemo. Srčanimi smo sa upraviteljem tiskare »Lovrana« u Lovranu kol'ko bi ga mogli raspacati u župu, te koju ćemo nam čimni udariti. I kad smo sve to izračunali došli smo s gotovim predlozom stariješnjim župicima. Oni ni da čuju, to je riskantno navedenja, koja neće uspjeli, i koja će sigurno svršiti sa financiualnom katastrofom. Mi smo za prvi čas ustukli, a kad smo se pribrali i još točnije promotri stvari i napravili račune, iznijeli smo br. Jazbec i ja stariješnjim župicima sljedeći predlog: župa će pristupiti osnivanju lista sa doprinosom od kruna 30.— a brat Jazbec i ja primamo na se svu ostalu odgovornost za uspjeh ili neuspjeh ovog poduhvata. Bilo je opet kimanja glavom, savjetovanja da odustanemo, ali naša je odluka bila gotova i čvrsta, računaj ljudi, i pristupilo se izdavanju prvog broja.

I prvi broj izišao je u januaru 1914. Članke za taj broj napisali su braća Dr. Jvan Poščić, Janko Jazbec, Dr. Franjo Bućar i ja. Naročito nam je bila draga saradnja brata dr. Franjo Bućara, dugogodišnjeg i iskrenog redaktora »Hrvatskog sokola«, glasila hrv. saveza u Zagrebu, koji nam je dao mnogo dobrih savjeta i uputa. Naklada je bila 400 komada, a pojedini broj stajao je 40 para. Iako je na ovju stalo napisano. Koliko je bilo naše veselje i zadovoljstvo kad smo nakon raspacanja mogli podmiriti račun tiskare, a isto se je dogodilo i kod sljedećih brojeva. List je izlazio četvrtgodišnje, tako da je drugi broj izišao u aprilu, a treći koncem juna, nešto prije sarajevskog atentata. U drugom broju članke su napisali braća Dr. Bućar, Jazbec i ja, a u trećem broju javljaju se još iskreni Franjo Zdošek, sada pozn. Petar Vuković i Jerko Orsković. Prve tri godine list je izlazio, da nije nastao rat nakon prvih potkoška dugo izlazio i prikupio lijepe broj saradnika i pretplatnika, a to zaključujemo što su već prvi brojevi privukli bili živu pažnju hrvatskog Sokolstva i već su se počeli, a da se nisimo ni malo natirivali, javljati pretplatnici izvana. A sada je stvarništvo bilo zadovoljno radi našeg uspjeha. Urednik je bio brat Janko Jazbec, a ja sam vodio administraciju. Izšla su svega tri broja. U našem velikom srbofiskom odusjevljenju bili smo odlučni da ga dijelom tiskamo i ćirilicom, ali tiskaru u Lovranu nije imala ćiriliska slova.

O povesti »Kaplan Martin Čedermac«

O povesti »Kaplan Martin Čedermac« je primisel ljubljanski »Slovenec« z dne 8 septembra t. l. kritiko izpod peresa dr. Tineta Debeljaka, ki v daljšem članku pozitivno ocenjuje to prvo delo rojaka Pavla Sedmaka. Svoje poročilo končuje z naslednjimi odstavkami: »Pavle Sedmak je s svojo povestjo zopet odkril v našem pripovedništvu nov svet ter trpljenje Peblanusa Joannesa iz preteklosti in pokazal v sodobnem slovenskem rezjanskem duhovniku, kakor mi niti ne slutimo. V kaplanu Martinu Čedermacu je ovovečen naš narodni junak kakor je ovovečen naš narodni kralj, branec narodnosti in vero v sreih ljudi, v katerih se oboje podira pod silo razmer. Toda ostane še molitev in ljubazen do doma. Pavle Sedmak je s to prvo povestjo stopil v snovi med naše sodobno najaktualnejše, v umetniški sili, zlasti v psihološki izvednosti in notranji dramatičnosti, pa med naše najpomembnejše pisatelje ter si bo to ime treba zapomniti. Knjigo pa ne priporočamo samo našim slovenskim bralcem, temveč tudi tujcem kot najprimernejšo za prevod. Slovenska matice je z njo dala svojemu članstvu delo, ki ga bo moral vsak poznati: saj je zajel zopet enkrat slovenski pisateljski slovenski s sodobni narodni problem, našo narodno bol na skrajnem obronku in jo napravil zgočo tudi v sredini, ki je prikazal usodo malega, ne-sodobnega naroda, umiranje, ki je naš tragični delež. Ta knjiga bo v našem slovstvu imela prav posebno mesto.« (Azis)

NAŠA OMLADINA

ZNAČAJ OMLADINSKE RUBRIKE

Publicistički rad bi u našem omladinskom emigrantskom pokretu morao — u svakim slučajem — imati dominantnu ulogu. Naša omladinska djelatnost bi jedino na taj način bila u mogućnosti da dodje do punog svog izražaja. Izvjerne publicističke akcije bi doprinijele i tome da se djelokrug našeg rada proširi. Takvim radom postavili bismo naj-solidnije temelje jednom budućem, širom narodnom pokretu. Osim toga, to je jedini put kojim možemo najuspješnije raditi na popularizaciji svog emigrantskog programa, što je za nas od osobito bitnog značaja. Sveukupnu javnost možemo zainteresirati za svoja pitanja jedino pomoću štampe. Pisana riječ djeluje u svakom slučaju uspješno i široko na sebe pozornost svih krugova. U stvari, osnovna značajka današnjih kulturnih, nacionalnih i političkih prilika je baš taj publicistički rad, odnosno, preko njega, štampa. Štampa je javno mišljenje, ona odusjevljava, uzbuđuje ili umiruje duhove, te na taj način predstavlja najvažniji, a često puta i presudni čimbenik koji utječe na razvitak događaja. To je došlo do izražaja osobito u ovim posljednjim danima, jer su baš te publicističke akcije mnogo doprinijele ovakvom tragičnom razviku prilika. »Times« je objavio uvodnik, a sve ono što je slijedilo bilo je manje od publicističkog radu moramo voditi računa i mi, a nije ni čudo da se je među nama našlo omladinca koji su takvom radu i pribješli. Sada treba samo proširiti djelokrug tih naših mladih publicista. Ali ne samo to, čitav taj rad treba postaviti na ispravniju i stvarniju bazu.

Već smo na pretkonferenciji naših omladinskih emigrantskih organizacija govorili o tome kako je neophodno potrebno da pokrenemo svoj vlastiti omladinski list. Da pokrenemo list koji bi bio samo naš list kojeg bi mi sami, bez čije pomoći, i izdavali i uredjivali i oko kojeg bi se — prema tome — mogla okupiti sveukupna naša emigrantska omladina. Takav list bi, u svakom slučaju, najvjernije predstavljao naš omladinski emigrantski pokret, bio bi odraz naših težnji i zastupao bi naše interese. Ali ne naše, čisto emigrantske, interese, nego bi u prvom redu zastupao interese naše neemigrantske omladine, jer smo i mi svi, bez razlike spremni da na svakom koraku podredimo svoje vlastite i lične interese interesima naše uže domovine i našeg seljačkog naroda. O pokretanju našeg omladinskog lista bilo je govora i na našoj prvoj konferenciji, ali ta debata nije, ni u jednom ni u drugom slučaju, donijela nikakve pozitivne rezultate. Sav napor koji je u tom pravcu uloženo ostao je uzaludan. Ali taj naš mali neuspjeh ne može, ni u kojem slučaju, služiti kao dokaz ovim tvrdnjama. Kad smo tretirali pitanja koja se odnose na pokretanje našeg lista, bili

smo svi — bez razlike — duboko svjesni svog životnog cilja, znali smo da bi naše glasilo imalo presudnu ulogu u našem daljnjem radu, bili smo — šta više — odlučni i tvrdoglavji, ali nam sve to nije moglo pomoći. Prilike su ovoga puta bile jače od nas i one su uspjele da nam stanu na put. Zaustavile su nas, ali samo za čas, — jer nas odusjevljenje u nikojem slučaju ne može napustiti. Mi i dalje čvrsto vjerujemo u to, da ćemo u dogledno vrijeme ugledati svoj list. Ali, usprkos svega toga, mi smo ipak u stanju da bar donekle nadoknadimo taj nedostatak i tu prazninu koja dolazi do izražaja kada je u pitanju naš publicistički rad, odnosno objavljivanje naših radova. Naše emigrantsko glasilo »Istra« nam u tom pogledu izlazi u susret, što je najočitiiji dokaz da i naši stariji emigranti cijene naš rad i vode računa o našim akcijama. »Istra« nam tu mogućnost pruža na taj način što je spremna da nam, od vremena na vrijeme, ustupa svoje stupce objavljivanjem rubrike Naša omladina. (Op. jedino od vremena na vrijeme, već redovno u svakom broju stoje omladini na raspolaganje stupci »Istre«).

U toj rubrici treba da saraduju u većini slučajeva isključivo naša omladina. I ona, u ovom času, predstavlja jedinu javnu tribinu našeg omladinskog gibanja uopće. Radi toga je očito da je stvaranje »Istre« rubrike za nas značajno. Tim više što živimo u prilikama u kojima je publicistički rad do skrpa-nosti otežan. Bar što se nas tiče, smatramo da nije potrebno napose pozivati omladinu da u toj svojoj rubrici saraduje, jer smo uvjereni da je ogromna većina naše omladine — i seljačke i radničke, a donekle i intelektualne — duboko svjesna svih svojih dužnosti, pa će uvidjeti da je potpuno nepotrebno čekati redakciju lista da ona uputi apel i molbe za što intenzivniju saradnju u omladinskoj rubrici. Još bi samo, usput, mogli napomenuti u čemu treba da se sastoji ta saradnja, jer pisati se daje koješta. Jasno je, da dok za svoj publicistički rad budemo imali na raspolaganju samo ovu jednu, dole nećemo biti u mogućnosti da poduzmemo neke šire publicističke akcije. Djelokrug našeg rada je za sada potpuno ograničen. I radi toga može se kretati samo u tačno određenim granicama. Treba da pišemo o stvarima koja imaju neke veze s našim pitanjima, u prvom redu ideološke i programatske članke, te izvještaje o našim priredbama. Ovom posljednjem treba posvetiti osobitu pažnju, jer je poznato da u većini slučajeva samo uspješno stvaraju odusjevljenje. Pomoću te naše rubrike mi ćemo jedni s drugima izmjenjivati misli, rasčističivati pojmove, koji su zahvaljujući prilikama ostali u većini slučajeva potpuno neosvjedjeni. Mi ćemo postavljati predloge — i primjedbe, mi ćemo, drugim riječima, govoriti. Govorit ćemo neposredno i otvoreno.

I. Č.

VEČER NA VOLOSKEN

Z večer seni prekriju sive škalinje. Po njimi pasa žena i kriči na decu ka se igraju pod marunom, na pjace. Kuće postaju se sive, ma jedra bark s porta se zabele, zaziblju se i počivaju na more, va tišine večernje i bonace.

S puneštri vise stomanje i modre kalce te krate škuj. Ki pijani barkajol meri kantun e, zibe se i boga prekune. Na prage sede stareci, sako toliko se ki od njih pomakne i ko mu se pipa ugasi debelo pred sobu pjune.

Z Reki prihaja večernji vapar. Sto crjenih lampi gori. se bliže i bliže reju i još malo pa će vapar i koštat. Fakini po porte teur. da brže cimu s kraja ćapaju, aš ki zna: ko neće ki nemi furešt ovdeka skreat. Pa onpuš se javja ura s turna, nad celen kraje. Krovj se začrni e miče puneštre va mrake crjeno blišće. Škalinje su tihe, va mrake sivih kuć z seni su prekriti e po njimi još samo bore noge kasnega otroka beže.

Ivan Bastjančič

MLEKARICE

Reju žene. Prazne late roštaju va koše pul saken korne. Polne je, sunce peče. Obrazi su njira erki, obrad trdo muče, nijena žena besedi ne reče. Va rukah prevrću pletilo i vunu, hodeć po ceste ravne pletu kalce te. Noge su njih trudne, trudne su i žene gledaju daleko pred soban kade se friške šume zelene.

Bit će malo hladu, mišli Mare. Va šume zmej grmi i hladu zemie kosici fiću i liže zeleno šumi. Potok pak mić kroz šumu teče. Onpuš su koraki brzi, brže reju. Sunce pali na široke, ravne ceste i modren nebe crjeno pasuje. Ni jene seni ni. Pod cestun je more široko, daleko i mirno kako uje.

Ivan Bastjančič

»NAŠI ŠOLSKI PISATELJI«

Naša rojaka dr. Lavo Cermelj in Vladimir Lapajne sta izdala dve dobi šolski knjigi in sicer: Geometrijo z geometrijskim risanjem za III. razred meščanskih šol obrtno-industrijske smeri ter za III. in IV. razred meščanskih šol kmetijske in trgoveške smeri ter Geometrijo z geometrijskim risanjem za IV. razred meščanskih šol obrtno-industrijske smeri. Knjigi je odobrilo ministarstvo prosvete. Knjigi je založila Jugoslovenska tiskarna v Ljubljani. Cena posamezne knjige je 28 dinarjev. Pripomniti si mora, da sta trdo vezani in zelo solidni s prav dobrih papirjev. Opremljeni sta z mnogimi slikami in risbami ter sta tudi po vsebini kakor po sestavi in ureditvi odlični. Dosedaj ni bilo za strokovne šole nikakih knjig za geometrijo v slovenskem jeziku.

»NIVA« ŠT. 3.

Prejeli smo revijo »Niva«, ki jo izdaja D. K. D. »Ljudski oder« — Buenos Airesa. Vsebina: Ob trinaestletnici. A. Mozešič. Spomini. Jože Kranjc. Dosedek na cesti. J. K. Nekaj slik z naše naselbine. D.: Do kod? Naši problemi (Vprašanje Trsta). Mirba: Zveza je odesev narodne kulture in predsevom volje. Jekteni: Naše vmešavanje v politiko. Drobtine. Pregled.

»NAŠ ROD« ŠT. 2

smo prejeli. Vsebina je sledeča: Albert Širok: Ob dvajsetletnici. Janko Samec: Ob dvajsetletnici (pesem). Ingolšt Anton: Sirote (članek). Gustav Strniša: Trije lahodi (črtica). France Bevč: Pipakolona in Čimmarabara (črtica); Albert Širok: Murter; Pavel Kunaver: Polmesec vzhaja; Anton Ingolšt: Zakaj so haloški otroci lačni; Janez Samota: Dar srca (pesem); Vilim Kunst: Za tri dinarje elektrike; Kraljevi otroci; Mirko Kuničič: Metka zibije; Oton Gaspari: Neoletva barka (sitikanca); Leopold Paljk: Mali zimski pedic; Z ilustracijami so sedelovali: Fran Tratinik, Fran Mihelič, Franc Golob, Albert Širok, Hinko Smrekar in France Podrekar. »Naš rod« uredjuje rojak Josip Ribičič.

JUBISARSKO VPRAŠANJE ZOPET NA DNEVNEM REDU

Iirska Bistrica, oktobra 1938. Jusarji v občinah Iirska Bistrica, Jelšane in Jablanica so prejeli od komisarja v Trstu, kateremu je poverjeno reševanje jusarskih pravic, odluk, s katerim se jim javlja, da se smatrajo tamošnja jusarska posestva za »demanihna«, to se pravi, da bodo odšelj pripadala državi, odnosno po njih občin, tako da bodo živjali ugodnosti od tega ozemlja samo upravičeni posestniki, temveč vsi občani, med njimi tudi v zadnjih letih priseljeni Italijani.

Zanimivo pri tej zadevi pa je, da so morali upravičeni posestniki, ki omenjenih občin še v preteklem letu plačati 3 odstotki posesto tudi za to zemljo. Zlasti za občino Iirska Bistrica je udrac posebno huč, ker gre za gozdove, ki predstavljajo večmilijskno vrednost. Upravičeni posestniki imajo pravico do priziva, in sicer na istega komisarja, ki je izdal to rešitev. Ako bi ta potrdil prvotno rešitev, jim je odprta pot do posebnega oddelka apelacijskega sodišča v Rimu in končno na kasacijsko sodišče.

Želiti bi bilo, da bi se vrašanje upravičenih posestnikov v teh treh občinah vsaj tako povoljno rešilo, kakor se je rešilo pred nekaj leti v sosednji občini Podgrad.

»DUHOVNO ŽIVLJENJE«

Ieno ilustrirano slovensko revijo iz Buenos Airesa smo prejeli. Septembarska številka ima to-le vsebino: Jadransko morje in jugoslovenska mornarica. David Doktorič je objavil skladbo »Slovenska pesem«. Anton Podlogar: Vigred (pesem). Borec: Stepec (pesem). A. Podlogar: Tam daleč za morjem. Fr. Vogrinč: Ob znamenju. Ignacij Muhič: Svareci zlas (pesem). David Doktorič: f Jože Abram. Poleg drugih člankov prinaša vesti iz slovenskih blišče. V Arrentiniji in drugih južno-ameriških držav. Revija je bogato ilustrirana.

»MISEL IN DELO« ŠT. 8

Ta dvojna številka obsega 81 strani in je vsa posvečena socialnim v slovenskih državah. Članek — Slovanska socialna politika: prof. J. Janulov. Socialna zakonodaja: Bolkarin; dr. A. J. Jindrič. Glavne smeri češkoslovske socialne politike v prvem dvajsetletju češkoslovske republike: dr. M. Bornstein-Lyčvovska; Osnove in uspehi socialne politike poljske države: dr. J. Bohinec; Socialni gospodarski ogledi po naši vasi: dr. M. Oberšnel; Razvoj našega rudarskega zavaranja: dr. B. Alujevič; Naloga socialnega skrbstva za vavence: dr. S. Bajič; Poljedelski delavci (delovnopravna studija). Obzornik. — Vihar nad Srednjo Evropo (dr. Branko Verčon). Notranjopolitični pregled (Verko).

»Strokovnjaki morejo pogodbe pripravljati, a predstavnik države morejo pogodbe podpisati, da, ako nazi pogodbe dobe veljavno, jih morejo podpisati žiljave roke onih, ki delajo na njivi in v tovarnah.« WINSTON CHURCHILL

MALI ODGOVOR G. CILIGI

Dr. Ante Ciliga hoće sigurno svojim člankom u septembarskom broju »Nove Evrope«, da pokida one tanke niti naše zajedničke mladosti, koje su nas još vezivale. Pošto je u svome moralnom procesu izradio iz mnogo težina i razgovoru s njime nekoliko rečenica, koje su mu izgledale korisne u njegovoj osjetljivoj ličnoj stvari, i pošto sam mu tada izgledao mjerodavan i pouzdan svjedok, on se sada upinja da degradira toga svoga jedinog pozitivnog svjedoka. Poručie mi neki »specijalni dinamizam«, trpa me u »šćavunsko podzemlje« i na kraju citira mišljenje jednog istarskog seljaka koji odbacuje ono što je tobože meni najdragocjenije, suknene korete.

Protiv iskrivljavanja mojih misli i protiv njegove osude mojih pjesama ja se ne ću braniti. Sigurno je samo to da tračaju više među »šćavune« on dokazuje da su imali pravo oni, koji su Hrvate u Istri nazivali robljem. Ciliga se s njima nije nikad borio, pa se ne bori ni danas.

Ciliga piše velike i male stvari bez osjećaja odgovornosti za ono što čini, on pokazuje neprestano tendenciju iskrivljavanja činjenica, on je nepouzdan i preko svake mjere ambiciozan i bez truna autokritike. On malo zna, još manje razumije, i uopće nema književnog talenta. I meni su mnogi govornici seljaci našega kraja o njemu, gvorili su ono što je istina i što, nadam se još uvijek, ipak nije istina. Sve to nije potrebno iznositi. Ali kad me Ciliga vuče za jezik, moram da kažem završnu misao i konačni sud o njemu, koji mi je izrekao najinteligentniji, čovjek njegova sela, njegov susjed i nekadašnji prištao. On je rekao:

Nas Tone je brižan zglubljena. Istarskom seljaku je teško kad izgubljuje. Još mu je mučnije kad izgubi vjeru u čovjeka, radi koga je bio batinan i zbog koga mu je kuća spaljena.

Mate Balota.

»Zapadni Česare, o kruno krstjanska, o kralji od France, banovi i duke, dijam su u fance i više odluke? Da li vi mislite u vjeko živjeti, ter narod cvilite?»

Dum Mavro Vetranić. Čavčič, pjesnik 16 stoljeća

CHAMBERLAIN KAZE

»Pravo nije materija koja se može dijeliti na fragmente. Po svom duhu i u praksi, pravo se ima smatrati kao jedno i nedjeljivo. Kada se ono u rješavanju narodnog pitanja željelo i želi postići za sebe i za svoje prijatelje, onda se mora dozvoliti njegova primjena i protiv samog sebe i protiv svojih prijatelja«.

NEVILLE CHAMBERLAIN

PERO TREPOV, SPLIT:

NA UNUTARNJEM FRONTU

(REVOLUCIONARNO DJELOVANJE MORNARA JUGOSLAVENA I CEHA U AUSTRO-UGARSKOJ RATNOJ MORNARICI U SIBENIKU 1917-18 GODINE).

BIJEG DRA STEPANEKA U ITALIJU

Jednog dana — mislim, da je to bilo koncem jula — iznenadi me svojim poslom dr. Stjepanek. Ko se je mogao nadati njegovom odlasku u Sibenik? — Od njega saznah, da su on i R. Ginio došli pred izvesno vrijeme u Dalmaciju, u cilju da se prebace u Italiju, kako bi došli u vezu sa Jugoslavenskim i Češkim odбором u inostranstvu, koje je trebalo iscrpno obavijestiti o situaciji u mornarici i revolucionarnom raspoloženju Ceha i Jugoslavena. Obećano im je bilo (preko tajnih kanala) da će ih u Hvarskom vodanu dočekati Antantina podmornica, i zato su oni nekome vrijeme čekali u Hvaru. Međutim, podmornica se nije pojavila. Zatim su pokušali da nabave podetan motorni čamac, kojim bi mogli uteci u Italiju, ali ni to im nije uspjelo. Po spoznavanju sa drom Grisoگونو, došao je dr. Stjepanek u Sibenik, da bi im inozemno obavijestio o situaciji i u Sibeniku imali smo nekoliko sastanaka. Tim povodom detaljno smo ga upozнали sa stanici naše revolucionarne organizacije.

Dr. Stjepanek je u Sibeniku boravio nekoliko dana i za to vrijeme održavani su skoro svaku noć zajednički sastanci, na kojima je raspravljano pitanje organizacije ekspedicije za njihovo bježenje u Italiju. Sa drom Stjepanekom raspravljamo u detalje i pitanje izvršenja naše revolucije u Sibeniku. Odlučeno je, da se u svrhu definitivnog odgovora o organizaciji ekspedicije za prelaz u Italiju održi zajednički sastanak u Splitu, gdje je kretanje slobodnije i manje upadljivo, nego u Sibeniku.

Na sastanku u Splitu, koji je održan kod moge tasta Marina Ševčiča, uzeli su učesnici naši delegati Tkalčević i Mieta. Te dr. Stjepanek, R. Ginio i dr. Grisoگونو. Pretrpeli su se razne mogućnosti za prelaz preko

RAZSTAVA SLOVENSKE KNJIGE

Društvo slovenskih književnika je priredilo v Ljubljani razstavu slovenske knjige v prostorih Trgovskega doma. Razstava je bila odprta 2 oktobra in bo trajala do 12 oktobra. Odprta je vsak dan od 9 do 17 ure. Razstavo je tehnično izdelal in opremil Inga arh. Mirko Kos. Ob tej priliki je omenjeno društvo izdalo malo informativno knjižico s kratkimi članki in uvodom Otona Župančiča. Izmed naših sta prispevala dr. L. Čermelj s člankom »Slovenska knjiga in revija v Julijski Kraljini« (prinasmo ga v našem listu v prihodnji številki) in Anica Černejeva s člankom »Mladinsko slovstvo«. — Ostala vsebina*: J. Vidmar: »Slovenska povojna književnost«. B. Borko: »Prevodna literatura«. K. Dobida: »Zunanja podoba slovenske knjige«. I. Matičič: »Nekaj o tisku«.

NOVI BROJ »MORNARA

U Sušaku je izašlo 10 ovogodišnji broj časopisa »Mornar« što ga uređuje i izdaje Viktor Car Emin, sa slijedećim sadržajem. Mornar: Posljednja riječ Velikog Kralja Ujedinjela. — Od Kralja Otokara do Prezidenta Beneša. — Sedam pitanja. — Dundo Simo: Gajetunski razgovori. — Prigodno 20-godišnjice proboja Solunskog fronta. — Lujo Dorčić: Romantika mora. — Samotni otoci. — V. C. E.: Preburiši po staroj pomorskoj revilji. — Odgovori na sedam pitanja. — Stari i mladi. — Byrd polazi tankovima i avionima na južni pol.

NOVE KNJIGE

Uredništvo je primilo ove knjige i časopise, osim onih koji su posebno prikazani u ovom broju:

Jugoslovenske manline u inostranstvu, napisao dr. L. Trnjevskoraki, izdanje biblioteke »Narod i država«, Beograd 1938, strana 138, cijena 15.— dinara za diake 10.— dinara. Knjiga se može dobiti i u upravi »Istre«, Kaptan Martin Cedermae, napisao Pavel Sedmak, izdanje Slovenske matice u Ljubljani 1938, strana 240, cijena 26.— dinara.

Napredak časopis za pedagogiju, br. 7 Zagreb, urednici Josip Memorin i dr. Patočki, gl. ur. dr. S. Čajkovac.

Omladinski borac, mjesečnik, Zagreb. Glasnik Podnaltka crvenog križa, mjesečnik, Beograd.

Dobro dete, mjesečnik, Beograd.

Sokolska prosvjeta, mjesečnik, Beograd.

Hrvatski radša, mjesečnik, Zagreb.

Metalurđija, mjesečnik, Beograd.

Soko na Jadranu, mjesečnik, Split.

Sodobnost, neodvisna slovenska revija, Ljubljana, urednik Ferdo Kozak.

POSLEDNJI APPEL ČEHO-SLOVAČKE VLADE SUDETSKIM NIJEMCIMA

Čehoslovački radio uputio je na njemačkom jeziku apel sudetskim Nijemcima, u kojim se veli između ostalog:

»Čehoslovačka je primila radi svjetskog mira najveću žrtvu, za koju povijest zna. Napustila je teritorije, koji su preko hiljadu godina pripadali Češkoj i Moravskoj. Vlada je tako htjela i Vama, sudetskim Nijemcima, uštediti žrtve u ljudskim životima, koje bi prouzrokovao rat. Sudetski Nijemci! Pokažite, da znate kao ljudi čijihbi bol protivnika, koji voli svoju domovinu isto kao i vi!».

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

POZIV DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI

Rojakom! Zaradi uspešne in današnjim prilikam primerne propagande za našu zemlju in našega človeka v Julijski Kraljini si je naše društvo nabavilo primeren epidijskiop. Z besedo in sliko nameravamo v letošnji jesenski in zimski sezoni prirediti v naših, kakor tudi v domaših organizacijah, ciklus predavanja ter na ta način zbuditi zanimanje za naš neresen problem.

Predavanja so pripravljena, manjka pa nam primernih slik: fotografij in predvsem razglednic naših mest, trgov in vasi, hribov, dolin, sploh slik in motivov, ki prikazujejo naravne krasote in značilnosti naše zemlje.

Naši rojaki širom Jugoslavije prejemajo od nas tiskane materiale, ki ga pomočje proš, ne da bi vedeli, da se da uspešno uporabiti. Prosimo Vas, da se zavzamete za zbiranje vseh možnih razglednic, tudi popisanih.

Zbrane razglednice izvolite poslati podpisanim društvu, ki Vam za pomoč izreka iskreno zahvalo.

Z emigrantskim pozdravom!
Predsednik

USMENE NOVINE O. S. »ISTRE«

Omladinska sekcija »Istre« u Zagrebu priređuje u subotu u 8 sati na večer usmene novine u društvenim prostorijama.

ODBOR.

PREDAVANJA V OKVIRU »SLOVENSKE KNJIGE

Za časa razstave slovenske knjige v Ljubljani je priredilo Društvo slovenskih književnika v Trgovskom domu 3 predavanja. V sredo, dne 5 oktobra, je govoril dr. Lavo Čermelj o temi z naslovom »Naša knjiga za mejo«, v petek, dne 7 oktobra Anica Černejeva je predavala o »Slovenskem mladinskom slovstvu po 1. 1918« in dr. Anton Ocvirk o »Slovenskem slovstvu od 1. 1918 do 1938«.

† ZORA MLEKUŽ

Pu u j. septembra 1938. — V četrtak dne 22. septembra smo spremili v Pluju k večernem počitku rojakinjo Zoro Mlekuž ž. Zavrlna bolezen jo je pobrala v njeni najboljši dobi življenja. Rojena je bila v Cepovanu pri Gorici. Službovala je kot učiteljica v Cepovanu, Dornbergu in nazadnje v Vel Munah v Istri. V novi domovini je poučavala v Krogu v Predmuru. Njeno zadnje mesto je bilo Sv. Vid pri Pljuu.

Pokojna je bila vzorna učiteljica, njen značaj je bil kremenit. — Na grobu sta se polovila od pokojnice njen šolski upravitelj, predsednik učiteljskega društva v Pluju. Njenim šorodnikom naše iskreno sožalje.

U FOND »ISTRE« BROJ 39

Nabrano za »Istro«, na članskim sestanku »Sočec« iz Jesenic v Bohinju Din 102.25. U prošlom broju objavljeno Din 43.235.10. Ukupno Din 43.337.35.

DOVRŠIMO DOM

BANA MATKA LAGINJE!

Već preko godine dana ne radi se na »Domu bana Matka Laginje« na Trešnjevki u Zagrebu. Postavljeni su temelji i podiglo se zidove do prvog kata ali se nikako ništa obustaviti radi pomanjkanja sredstava.

Mjesto da nam taj dom bude pomoć, on nam stoji na ruglo onako započeo, a nedovršen. A i nevrjeme ruši polako i ono što je podignuto. Za to vrijeme naši beskućnici lutaju bez krova naokolo.

Da se odzanim dostojno banu Matku Laginji i da zbrinemo one naše najpotrebnije, htjeli smo podignuti taj dom, nadajući se u pomoć svih emigranata, naročito Istrana, a i ostali Hrvata koji poštuju uspomenu posljednjega bana Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Društvo »Istra« je stavilo sebi u zadatak da taj dom dovrši što prije. S eho sredstva raspolaze već sada, pa apelira na sve one koji bi tu humanu i narodno stvar htjeli pomoći, da daju svoj doprinos za »Dom bana Matka Laginje«. Prvi apel je već donio ploda, pa donosimo i drugi spisak lica koja su dala svoj obol ovog mjeseca u tu plemenitu svrhu društvu »Istra« u Zagrebu (žerjavičeva 7).

U broju 36 »Istre« objavili smo prvi spisak darovatelja, a sada objavljujemo slijedeće prinosnike:

Doblanović Ante, obrtnik	Din 35.—
Šlipčević Šime	„ 100.—
Iveša Ante	„ 20.—
Nežić dr. Mirko	„ 50.—
Nežić Ivan	„ 20.—
Šlipčević Ante	„ 10.—
N. N.	„ 40.—
N. N.	„ 10.—
N. N.	„ 20.—
N. N.	„ 100.—
Gabrijele Josip	„ 10.—
Vešić Nikola	„ 20.—
Butić Josip	„ 10.—
Prlić dr. Ante	„ 100.—
Zović Ivan, učitelj	„ 20.—
Ukupno	Din 555.—
U 36. broju objavljeno	„ 765.—
Sveukupno	Din 1320.—

Svim darovateljima se ovim putem najtoplije zahvaljuje te se i ostali naši emigranti i prijatelji ugledali u taj lijep primjer.

»Istra« — Zagreb

PAZNJA SARADNICIMA!

IZ TEHNIČKIH RAZLOGA MORALI SMO IZOSTAVITI VIŠE ČLANAKA, PA MOLIMO SARADNIKE DA TO UVAŽE.

UREDNIŠTVO

POROKA

Dne 2. t. m. se je u Ljubljani poročil in odločil emigrant Rado Bordon z emigrantko Petrušo Dobrilovo. Bilo srečno!

»Istra« izašli svakog tjedna u petak. — Broj na godinu. — Cijena se računa po cjeniku, rova ulica 48, III. kat. — Tiskao: Stećalinac. — Čekovnog računa 36.739.—. Predplata: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra«, Masarykova ul. 28a II. broj telefona 67-89. — Za uredništvo odgovara IVAN STAREI, Zvonimira Jugoslovenske štampae d. o. d., Zagreb, Masarykova ulica broj 28a. — Za tiskaru odgovara Kujold Poljanović Zagreb, Ilca broj 131.